

מרן בברכת מז"ט את הגאון רבי מאיר אייזנברג שליט"א דומו"צ קהילתו הק' במאנסי לרגל נישואי בנו החתן כמר אבא חייא ני"ו אמש, ונבצר ממרן לסדר קידושין אצלו.

אח"כ נסע מרן שליט"א עם הרה"ח ר' חיים קורץ הי"ו לביקור אצל גיסו כ"ק מרן האדמו"ר מזוועהיל שליט"א ויצא עמו לשפאציר בחצר בית הרפואה והצטרפו לגבאים גם הרה"ח ר' אהרן ישעי' שפיצר שליט"א והרה"ח ר' אריה לייב גלאנץ הי"ו מעסקני הרפואה במקום ובכלל, וכן הרה"צ רבי אליעזר גולדמן שליט"א חתן כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א, ושוחחו על מנהגים ועל הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפארט זי"ע.

ביציאה משם שוחח מרן עם כמה מהנוכחים, ולהלן כמה קטעים:

רא"ל גלאנץ : הנני בקירבת משפחה עם ר' יהושע בלומנטל ז"ל מקרית צאנז...

מרן שליט"א: אתמול היה חתונה שם לנכדתו (בת בנו הרב מרדכי ברוך בלומנטל).

ר' יהושע ז"ל היה אברך נדיר בדמותו המלהיבה ביר"ש, ואכן זכה להשאיר אחריו דור מפואר של אברכים יראים ושלמים ובני עליה.

את חשבונות הקב"ה אין אנו מבינים.

רא"ל גלאנץ: זכות היא לנו שכ"ק מרן האדמו"ר מזוועהיל שליט"א שוהה אצלנו. ב"ה הוא ערך כאן שולחנו ביום היא"צ של אביו זצ"ל וגם בחמשה עשר בשבט, והיה מעמד מרומם מאד.

מרן שליט"א: זה זכות עבורכם להיות לעזר לכ"ק גיסי שליט"א, שכרכם הרבה מאד.

רא"י שפיצר: לפני כעשרים שנה כשהגיע מרן שליט"א לאמריקה לבקר את גיסו כ"ק אדמו"ר מזוועהיל שליט"א הביא עמו רפואה בסייעתא דשמיא, הציבור מתפלל שכאז גם עתה כן יהיה בעזהשית"ת...

רא"ל גלאנץ: אבי (הרה"ח ר' יצחק) ז"ל היה אחר המלחמה בפערנוואלד ולמד אצל מרן זי"ע. הוא היה מספר הרבה על הקורות לאחר המלחמה, שהיה קשה מאד ועל השהות בצל כ"ק מרן זי"ע.

רא"י שפיצר: הרה"ח ר' חיים אלטר ראטה ז"ל היה רגיל לומר, שבמדה מסוימת היה קשה לאחר המלחמה יותר מבשעת המלחמה.

מרן שליט"א: כי תוך כדי המלחמה, למרות רוב הסבל, מ"מ עדיין לא ידעו ולא העלו על דעתם את היקף האסון ושנשארו בודדים מכל המשפחה, ורק לאחר המלחמה נודע להם כל זאת.

רא"ל גלאנץ: בכל שנה הייתי לוקח ברכי את כ"ק האדמו"ר הברך משה מסאטמאר זצ"ל לקאנטרי. כשעצרנו פעם על אם הדרך באיזה מלון למנוחה, פגשתי שם למטה קבוצת אנשים שנראו כגויים, אבל הם נגשו אלי ושאלו באידיש, מי הוא הרבינר שהגיע למלון, ואחר שיחה עמהם הוברר שהם יהודים שמקורם מפולין והיו יראים ושלמים, ואחר

אאדמו"ר זי"ע בכל השנים חלש מאד ולא חש בטוב, ופעמים הוצרכו להזעיק רופא, והיה יוצא מאוחר לתפילה, ופעם יצא מאוחר ממש מרוב חולשתו, והגורם לזה היה הד' כוסות יין.

האדמו"ר מזוועהיל: מרן זי"ע ביקר פעם אצל אבי כ"ק האדמו"ר מזוועהיל זצ"ל, וכבדו ביין, ואמרו שזהו 'אייגענע וויין', והוסיף לומר אודותי, לימדתי גם את בני איך לעשות יין...

הר"ד רובינשטיין: שמעתי פעם מהרה"ח ר' יהושע ווייצנבלום ז"ל, שכאשר יצא מרן זי"ע מביקורו האחרון אצל כ"ק האדמו"ר מזוועהיל זצ"ל, אמר: אני תמיד מתפעל יותר ויותר מהמחותן, לא הייתי מבין עליו מספיק בעת השידוך...

האדמו"ר מזוועהיל: כ"ק אבי זצ"ל היה ידיד קרוב ממש עם כ"ק האדמו"ר הבית ישראל מגור זצ"ל.

הר"ד רובינשטיין: באחד הפעמים שהגיע הבית ישראל לביקור אצל מרן זי"ע בקרית צאנז, היה זה לפני גמר השידוך עם כ"ק מרן האדמו"ר מזוועהיל שליט"א, ומרן זי"ע סיפר לו על השידוך שעומד לגמור, והבית ישראל כבר ידע אז מהשידוך כיון שאביו זצ"ל כבר סיפר לו...

האדמו"ר מזוועהיל: כ"ק אבי זצ"ל למד בבחרותו בשיבת שפת אמת.

מרן שליט"א: זה היה החסידישע ישיבה היחידה באותה תקופה, וכל החסידישע בחורים שעלו לארץ ישראל למדו שם.

הר"ד רובינשטיין: ראיתי באיזה קונטרס שנדפס שם חידושי תורה מכ"ק האדמו"ר מזוועהיל זצ"ל מתקופת בחרותו בישיבה שפת אמת.

משם (בשעה 4:30 אחה"צ) נסע מרן שליט"א עם העסקן הר"ר יוסף יצחק פעלברבוים הי"ו מבארא פארק לבית החולים 'מיינט סיני' במנהטן, לביקור אצל אמה של מלכות הרבנית הצדקנית תליט"א, לאחר שהכניסו את הרבנית למחלקה המטפלת מרן שליט"א שהה שם עד הלילה ובשעה 9.15 חזר מרן שליט"א למשכן הקודש ביוניאן סיטי, והתפללו מעריב. אחר תפילת ערבית שוחח מרן שליט"א עם גיסו חדב"נ הגה"צ רבי שאול יהודא פריזנט שליט"א דומו"צ קהילתו הק' ביוניאן סיטי, משך זמן.

יום רביעי פר' תרומה ג' אדר

בשעה 8.00 בבוקר התפלל מרן שליט"א שחרית בהיכל המתיבתא. בדרך למקוה אמר מרן שליט"א: זכורני שכאשר מרן אאדמו"ר זי"ע היה הולך למקוה היה דרכו לבדוק מי הם הבחורים שכבר השכימו ללמוד בבית המדרש...

בשעה 1.00 בצהרים התפללו תפילת מנחה, בבית התפילה של כ"ק מרן זי"ע, לפני העמוד התפלל - הרה"ח ר' משה קנאפלער מיוניאן סיטי, אח"כ בירך

יכול להזיזו מדעתו, והוא שמחנה אושוויץ הוא מחנה השמדה... כי כמו רבים ממגורשי הונגריה סבר שנשותיהם וילדיהם שהופרדו מהם נמצאים בכעין מחנה הבראה שם ניתן להם ליהנות מתנאים טובים בהתאם לתפוקת הייצור של בני משפחותיהם במחנה הגברים. הוא ניסה לשכנעו כי אלה דברי הבאי שקר וכזב תעמולה גרמנית ותו לא, ולהסביר לו את האמת המרה שכאן הוא מחנה השמדה, אבל הוא לא קיבל הדברים, ולקח די הרבה זמן עד שעמד על האמת המרה, ובינתיים הלך הרב ונחלש.

ערב אחד ניגש אליו הרב מוויידיטשקא כשהוא כולו מצומק, רגליו נפוחות וכל כולו פצע וחבורה, ואמר שמרגיש שכוחותיו הולכים וכלים ובודאי לא יחזיק מעמד עוד זמן רב, וביקש שיעזור לו למצוא דבר מאכל, ובדיקו נכנס איזה קאפו שהיה בעברו אברך חסיד, ותמיד הביא משהו לקרוב משפחתו שהיה שם, ומיד ביקש ממנו להשתדל עבור הרב מוויידיטשקא, וסיפר לו על מצבו הקשה והנואש שעובד באחת העבודות הקשות ביותר של סחיבת אבנים, וכי ברור שלא יחזיק שם מעמד יותר מאשר עוד יום יומיים, ואמר לקאפו שאולי זכה ונתמנה למשרה זו אך ורק בכדי שיוכל לעזור ליהודי הזה, שלא נפש אחת הוא מציל אלא ג' נפשות שלו ושל שני בניו.

הקאפו היסס זמן מה עד שלבסוף אמר, טוב אני מוכן להסתכן, מחר אני מעביר את הרב אל העבודה שלי בהנדסה. ואכן עברו כמה ימים והרב מוויידיטשקא התאושש והתחזק והבריא מיום ליום, וכאילו נולד מחדש, וגם מראהו החיצוני השתנה כאדם בריא לחלוטין, וגם שני בניו הצעירים התאוששו והבריאו הודות למצרכי האוכל שאביהם הצליח להביא להם.

ערב אחד כשחזר ר' יהושע משה מעבודתו עייף תשוש ורצוף, אמר לו ידיד אחד שהקאפו של ההנדסה חיפש אותו בענין דחוף, ותוך כדי התפרץ הקאפו הנ"ל והיה כל כולו סוער וקוצף, ואמר שהוא תובע את הרב לדין תורה, באמרו, אני לקחתי על עצמי סיכון כבד כאשר העברתי את הרב לעבודה אחרת, ובשל מה הסתכנתי בסכנה כל כך גדולה רק כדי שיהיה לי פתחון פה בעלמא דקשוט לבוא ולומר הצלתי נפש מישראל, הצלתי רב וגדול בתורה, ואילו הרב הזה מה הוא עושה, הוא הפסיק לגמרי לאכול מן המרק המזין של מטבח הס.ס. והוא מתקיים רק על פרוסת לחם יבשה, והלא הוא ימות מהר ובכן בשביל מה הנני מסתכן סיכון רב כל כך, לקחתי אסיר פשוט ואישרתי אותו כאילו הוא מהנדס, ולא עשיתי זאת כדי שהוא יגווע מרעב וימות, לא בשביל זה אני מסתכן, אינני מעונין בכך... לאור כל זה סיכם הקאפו, הגעתי לידי החלטה סופית שאם הרב לא יעמוד אתי לדין תורה מחר בבוקר, אני מחזירו לעבודתו הקודמת.

המלחמה סרו מן הדרך, וכמה מהם נגשו לבקש ברכה. וכשיצאנו משם התבטא אחד המלווים אודותם שהם נתקלקלו וכו', אבל הברך משה השתיקו מיד ואמר, אל תדבר עליהם שום דבר, וכי עמדת בנסיגנות שהם עמדו, הרי במשך כשש שנים הם היו במחנות ובצרות ואיך אפשר לדון אותם.

מרן שליט"א: כמה שנים לאחר המלחמה נערכו באמריקא משפטים להקאפ'ס ששיתפו פעולה עם הדייטשן ימ"ש, ובמשפט של אחד מהם עלה שמו של מרן אאדמו"ר זי"ע שאף הוא היה במחנה הזה ששם שימש אותו הקאפו, ובית המשפט הזמין אותו למסור עדות, אבל הוא לא רצה ללך, וכך נמשך כמה זמן עד ששלחו אליו ציווי שהוא מחוייב לבוא לבית המשפט לומר עדות. אז שלח לשם מרן אאדמו"ר זי"ע איזה עו"ד והוא מסר שם לשופטים שהמדובר בראב"י, ותיאר את ההיסטוריה של מרן אאדמו"ר זי"ע וכל מה שעבר עליו במחנות ושאיבד את הרבנית ואחד עשר ילדים רח"ל וכו', ומסר בשמו שאין הוא יכול לבוא להעיד.

כששמע השופט את הדברים, אמר שהוא יבוא אל מרן אאדמו"ר זי"ע לביתו לשמוע הדברים מפיו. והוא אכן הגיע לביתו ושוחח עמו על מה שעבר, וביקש לידע למה אינו רוצה לבוא להעיד נגד הקאפו. השיב לו מרן אאדמו"ר זי"ע: לדון אדם שהיה שם במחנות, יכול רק אדם שגם הוא בעצמו היה שם ועבר הסבל כמותו, אבל מי שישב לו אז באמריקא בטוב ובנעימים ולא הרגיש את האווירה שהיתה שם, שלקחו בני אדם ועשו אותם לבעלי חיים ואבדו כל דמות צלם אנוש, היאך יוכל לדון אדם כזה שעברו עליו צרות רבות ורעות בעיני הגוף והנפש...

רא"י שפיצר: הרה"ח ר' חיים אלטר ראטה ז"ל סיפר לי, שכשהגיעו לאושוויץ הרי ידע כל אחד שצריך לעשות עצמו שהוא יותר מבוגר ממה שהוא, כדי שיקחו אותם לעבודה ולא לצד השני רח"ל. ואצלו אזי לפניו הלך אחיו המבוגר יותר, ושאלו אותו בן כמה הוא, ואח"כ הוא הלך ואמר עם שנה יותר ממה שהיה באמת, והרשע מנגלה אמר לו, אתם תאומים, כי יצא שהם באותו שנה, והקב"ה עזר ושלחו לצד של העבודה.

הגאון רבי יהושע משה אהרונסון זצ"ל מספר בספרו, כי בהיותו בשנות הזעם באושוויץ, היה שם קיבוץ גלויות בזעיר אנפין של יהודים מכל רחבי אירופה, פולין אוסטריה הונגריה ורוסיה וכו', ובכן הכיר אז באושוויץ אסיר אחד שמיד עם בואו ראה שהוא תלמיד חכם גדול, והוא גורש לאושוויץ יחד עם שני בניו הצעירים בחורי חמד, ונודע לו שהוא היה רבה של קהילת וויידיטשקא ושם משפחתו היה ראטה (ה"ה הגה"צ רבי אפרים פישל ראטה זצ"ל, אביו של ר' חיים אלטר ז"ל), ולעתים קרובות שוחח עמו הרבה בעניני הלכה ובדברי תורה והתרשם מגודל בקיאותו ודביקותו בלימוד התורה, אולם בדבר אחד לא היה